

Landsmøtefråsegner 2022

1. Norsk Bibliotekforening meiner at biblioteka må ha fri tilgang til å bruke tekstar til høgtlesing ved gratis litteraturformidling.

Det er lang tradisjon og praksis for høgtlesing i norske bibliotek. Bibliotekarar har alltid brukt høgtlesing som metode for litteraturformidling, særleg for born. Under pandemien vart ein del av denne formidlinga flytta ut på digitale kanalar som Facebook eller YouTube. Dette vart problematisert av opphavarane. Då vart det klart at Lov om opphavsrett (åndsverklova) set sperrer mot å formidle verk elektronisk utover sitatretten.

I tillegg kom det opp ein diskusjon rundt den tradisjonelle bruken av høgtlesing i biblioteka. Norsk Bibliotekforening og opphavarorganisasjonane har gått saman for å avklare kva som er praksis, kva av praksisen som måtte vera i strid med reglane i åndsverklova og kva ein skal gjera med den praksisen. Nasjonalbiblioteket har lagt ut ei utgreiing om spørsmålet.

Etter Norsk Bibliotekforening si meining er det aller meste av høgtlesing i biblioteka innanfor reglane for fri bruk. Det gjeld særleg aktivitet etter avtale med skule og barnehage, eller for vaksne der høgtlesing ikkje er det vesentlege i arrangementet. Likevel ser vi at noko av høgtlesingsaktiviteten etter dagens reglar bør avklarast med dei som har opphavsrett til verket.

Landsmøtet i Norsk Bibliotekforening meiner at høgtlesing som formidlingsaktivitet er viktig for både biblioteka og forfattarane, men aller mest for noverande og komande generasjonar av lesarar. Høgtlesing kan bidra til å opne opp perspektiv, gjera deg nyfiken, undrande, kritisk eller spent på eit framhald. Det er særst uheldig om det er krav eller reglar som set økonomiske grenser, eller ordningar som gjer det tungvint å drive litteraturformidling.

Alle tener på at litteraturen blir tilgjengelig for flest mogleg og at interessa for litteratur aukar. Landsmøtet i Norsk Bibliotekforening ber opphavarorganisasjonane og Kulturdepartementet om å finne løysingar som gir biblioteka fri tilgang til å bruke tekstar til høgtlesing i det fysiske rom.

2. Norsk Bibliotekforening mener at bibliotekene må ha rett til å formidle og låne ut litteratur i alle formater.

Lydbøker utgis nå kun digitalt, og ikke i fysiske formater. Dermed er det viktig at det digitale bibliotektilbudet er tilfredsstillende slik at alle får lik tilgang til litteratur. Dette er et viktig prinsipp i kulturpolitikken. Manglende mulighet til å låne ut lydbøker medfører at bibliotekene ikke kan oppfylle formålsparagrafen i folkebibliotekloven om å «stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet».

Skolebibliotekene er ekstra dårlig stilt. Skoleelever som sliter med å lese, men som ikke kvalifiserer til tilgang til Norsk lyd- og blindeskriftsbibliotek og Statped skolelydbok, har et svært begrenset tilbud på lydbøker. Skolebibliotekene har ikke mulighet til å kjøpe inn lydfiler til disse elevene, og det går ut over elevenes læring.

Bibliotekene er forfatterne og forlagene beste formidlingskanal for litteratur i alle formater – ikke konkurrenter. Norsk bibliotekforening er opptatt av at forfatterne og forlagene skal få fornuftig betalt for sine verk. Bibliotekene ønsker ikke å være en gratis strømmetjeneste for lydbøker, men skal kjøpe inn og tilby litteratur bredt, ikke bare det nye og mest populære materialet.

For at leserne skal ha tilgang til litteratur i det formatet de ønsker, må bibliotekene kunne formidle litteraturen til en pris som ikke velter bibliotekenes budsjetter. I rapporten "Evalueringsmodellene for e-bøker og e-lydbøker" som Rambøll laget for Nasjonalbiblioteket, kommer det frem at 92 % av landets fylkesbibliotek mener utlånsmodellen for e-lydbøker fungerer for dårlig. Ordningen med lydbøker, slik den er nå, blir for dyr for bibliotekene fordi de må betale ny lisens når bøkene er spilt av seks ganger, ellers forsvinner de ut av bibliotekenes samlinger. Det betyr at digitale lydbøker er vesentlig dyrere per utlån enn fysiske utlån.

Utlån av e-lydbøker må ses som et ledd i den nasjonale litteraturpolitikken på samme måte som utlån av papirbøker. Norsk bibliotekforening mener at den beste og enkleste modellen for kjøp og distribusjon av lydbøker er å kopiere papirmodellen. Det vil si at bibliotekene kjøper inn digitale lydbøker som de låner ut så mye de vil, men bare til én låner av gangen. Da vil utlånet av e-lydbøker foregå på samme måte som utlån av lydbøker på CD, digibok og kassett, og som papirbøker. Dette må sikres gjennom den nye bokloven.

Norsk bibliotekforening mener Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet nå må ta tak i denne saken slik at biblioteksektoren, sammen med forfatterforeningene og forlagene, kan få til en bedre modell for kjøp og utlån av lydbøker.

3. Norsk Bibliotekforening mener at folkebibliotekenes uavhengighet er viktig for demokratiet.

Å være uavhengig betyr at ingen kan legge føringer på aktiviteter ved folkebiblioteket eller innholdet i folkebibliotekets program. Folkebibliotekene bestemmer selv hvilke aktiviteter og arrangementer det skal legges til rette for i bibliotekets lokaler, sett i lys av bibliotekets prioriteringer. Det er biblioteksjefen som har det redaksjonelle ansvaret. Redaksjonelle vurderinger er ikke det samme som sensur, men må ta utgangspunkt i folkebiblioteklovens formål om å legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

Norsk Bibliotekforening mener at alle organisasjoner skal likebehandles når det gjelder forespørsler om bruk av biblioteket, så lenge arrangementet i bibliotekrommet er innenfor norsk lov. Men å likebehandle betyr ikke nødvendigvis at alle får bruke biblioteklokalene slik de selv ønsker. Å være uavhengig innebærer også at utleie er, og fortsatt bør være gjenstand for en vurdering, på lik linje med arrangementene som skjer i biblioteklokalet. Det innebærer også at noen aktiviteter må prioriteres framfor andre.

Folkebiblioteket skal være for alle, men ikke nødvendigvis for alle på samme tid. I dette ligger også vurderingen om at noen arrangementer ikke egner seg i det åpne bibliotekrommet.